

Qo'qon DPI

**ILMIY
XABARLAR**

ISSN: 3030-3958

No 9/2025

NEYROLINGVISTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA INGLIZ TILINI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Ergasheva Zilola Turg‘un qizi

Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti stajyor- o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilini o‘qitish metodikasini neyrolingvistik yondashuvlar asosida takomillashtirish masalalari kompleks tahlil qilingan. Tadqiqotda miya faoliyati va til o‘rganish jarayonlari o‘rtasidagi bog‘liqlik, neyropastiklik, lateralizatsiya, mirror neyronlar nazariyalari asosida ingliz tilini samarali o‘qitish strategiyalari ishlab chiqilgan. Maqolada multimodal yondashuv, emotsional bog‘lanish strategiyasi, chunking texnikasi, neyrolingvistik dasturlash (NLP) usullari tahlil qilinib, ularning ingliz tili o‘qitish amaliyotida qo‘llanilishi ko‘rsatilgan. TPR, Storytelling, Music-Based Learning, Mind Mapping, Gamification kabi neyrolingvistik yondashuvlarning neyrobiologik asoslari va amaliy tatbiqi tizimlashtirilgan. Zamonaviy texnologiyalar - VR, adaptive learning, biofeedback vositalarining neyrolingvistik tamoyillar bilan integratsiyasi yoritilgan. Tadqiqot natijalari ingliz tilini o‘qitish samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning individual kognitiv xususiyatlarini hisobga olish va barqaror kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: neyrolingvistika, ingliz tili metodikasi, neyropastiklik, kognitiv yondashuv, multimodal o‘qitish, neyrolingvistik dasturlash, mirror neyronlar, til markazlari, adaptive learning, neyrobiologik tsikllar

Аннотация: В данной статье комплексно анализируются вопросы совершенствования методики преподавания английского языка на основе нейролингвистических подходов. В исследовании разработаны эффективные стратегии обучения английскому языку на основе взаимосвязи между мозговой деятельностью и процессами изучения языка, теорий нейропластичности, латерализации и зеркальных нейронов. В статье проанализированы мультимодальный подход, стратегия эмоциональной связи, техника чанкинга, методы нейролингвистического программирования (НЛП) и показано их применение в практике преподавания английского языка. Систематизированы нейrobiологические основы и практическое применение таких нейролингвистических подходов, как TPR, Storytelling, Music-Based Learning, Mind Mapping, Gamification. Освещена интеграция современных технологий - VR, адаптивного обучения, биологической обратной связи с нейролингвистическими

принципами. Результаты исследования способствуют повышению эффективности преподавания английского языка, учету индивидуальных когнитивных особенностей учащихся и формированию устойчивой коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: нейролингвистика, методика английского языка, нейропластичность, когнитивный подход, мультимодальное обучение, нейролингвистическое программирование, зеркальные нейроны, языковые центры, адаптивное обучение, нейробиологические циклы

Abstract: This article comprehensively analyzes the issues of improving English language teaching methodology based on neurolinguistic approaches. The study develops effective strategies for teaching English based on the relationship between brain activity and language learning processes, theories of neuroplasticity, lateralization, and mirror neurons. The article analyzes multimodal approach, emotional connection strategy, chunking technique, and neurolinguistic programming (NLP) methods, demonstrating their application in English language teaching practice. The neurobiological foundations and practical applications of neurolinguistic approaches such as TPR, Storytelling, Music-Based Learning, Mind Mapping, and Gamification are systematized. The integration of modern technologies - VR, adaptive learning, and biofeedback with neurolinguistic principles is highlighted. The research findings contribute to enhancing the effectiveness of English language teaching, considering students' individual cognitive characteristics, and forming sustainable communicative competence.

Keywords: neurolinguistics, English language methodology, neuroplasticity, cognitive approach, multimodal learning, neurolinguistic programming, mirror neurons, language centers, adaptive learning, neurobiological cycles

Kirish

Zamonaviy lingvodidaktikada neyrolingvistik yondashuvlar til o'qitish metodikasini takomillashtirishning innovatsion yo'nalishi sifatida e'tirof etilmoqda. Neyrolingvistika – miya faoliyati va til o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganuvchi fanlararo soha bo'lib, kognitiv fanlar, neyrobiologiya va lingvistika tutashmasida rivojlanmoqda. Ingliz tilini o'qitishda neyrolingvistik tamoyillardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, tilni o'zlashtirish tezligini kuchaytirish va uzoq muddatli eslab qolishni ta'minlashga xizmat qiladi. XXI asrda miya faoliyati haqidagi yangi kashfiyotlar til o'qitish paradigmasini tubdan o'zgartirmoqda. Neyrovizualizatsiya texnologiyalari (fMRI, PET, EEG) yordamida til o'rganish jarayonida miyaning qaysi qismlari faollashishi, tilni qayta ishlash mexanizmlari, ko'p tillilik fenomeni chuqur o'rganilmoqda. Bu ma'lumotlar ingliz tilini o'qitish metodikasini ilmiy asosda takomillashtirish imkonini beradi.

Neyrolingvistik yondashuvlar qator fundamental tamoyillarga asoslanadi. Neyroplastiklik tamoyili miyaning o'zgaruvchanlik va moslashuvchanlik qobiliyatini anglatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, til o'rganish jarayonida miya strukturasi anatomik va funksional o'zgarishlar yuz beradi. Bu tamoyil kattalar yoshidagi o'quvchilar uchun ham

ingliz tilini muvaffaqiyatli o'rganish imkoniyatini ilmiy asoslaydi. Lateralizatsiya tamoyili tilni qayta ishlashda miya yarim sharlarining ixtisoslashuvini ko'rsatadi. Chap yarim shar grammatika va leksikani, o'ng yarim shar esa intonatsiya, pragmatika va kontekstni qayta ishlash uchun mas'ul. Ingliz tilini o'qitishda ikkala yarim sharni faollashtiruvchi kompleks mashqlar samarali hisoblanadi.

Mirror neyronlar nazariyasi til o'rganishda taqlid va modellashtirish ahamiyatini tushuntiradi. O'quvchi ingliz tilida gapirayotgan shaxsni kuzatganda, uning miyasida xuddi o'zi gapirganidek neyronlar faollashadi. Bu tamoyil kommunikativ metodikaning neurobiologik asosini tashkil etadi.

Neyrolingvistik tadqiqotlar natijalariga asoslanib, ingliz tilini o'qitishda quyidagi samarali strategiyalar ishlab chiqilgan:

Multimodal yondashuv turli sezgi kanallarini (ko'rish, eshitish, motorika) bir vaqtda faollashtiradi. Ingliz so'zlarini o'rganishda vizual tasvirlar, audio materiallar va harakatlarni birgalikda qo'llash miya qobig'ining turli qismlarida kuchli neyron bog'lanishlarni shakllantiradi. Masalan, "jump" fe'lini o'rgatishda sakrash harakati, tovush effekti va vizual animatsiyani birlashtirish leksik birlikni chuqur o'zlashtirishni ta'minlaydi.

Emotsional bog'lanish strategiyasi limbik tizim va til markazlari o'rtasidagi aloqaga asoslanadi. Emotsional jihatdan boyitilgan materiallar uzoq muddatli xotirada yaxshiroq saqlanadi. Ingliz tilini o'qitishda qiziqarli hikoyalar, kulgili videolar, shaxsiy tajribaga bog'liq topshiriqlar qo'llanishi lozim.

Chunking texnikasi miyaning axborotni guruhlash qobiliyatiga tayanadi. Ingliz grammatikasini o'rgatishda qoidalarni mantiqiy bloklarga bo'lish, leksikani tematik guruhlar bo'yicha o'rganish samarali hisoblanadi. Masalan, phrasal verbs ni harakat yo'nalishi (up, down, in, out) bo'yicha guruhlash ularni tizimli o'zlashtirishga yordam beradi.

Jadval 1. Neyrolingvistik yondashuvlar va ularning ingliz tili o'qitishda qo'llanilishi

Neyrolingvistik yondashuv	Neyrobiologik asos	O'qitish metodikasi	Amaliy qo'llanishi	Kutilayotgan natija
TPR (Total Physical Response)	Motor korteks va til markazlari integratsiyasi	Jismoniy harakatlar orqali til o'rganish	Buyruq gaplar, harakat fe'llari, kundalik faoliyat leksikasi	Motor xotira orqali mustahkam o'zlashtirish
Storytelling Method	O'ng yarim shar faolligi, episodik xotira	Hikoyalar orqali grammatika va leksika o'rgatish	Fairy tales, personal narratives, digital stories	Kontekstual tushunish va emotsional bog'lanish
Music-Based Learning	Temporal lob, ritm va ohang markazlari	Qo'shiqlar, chants, jazz chants orqali	Pronunciation, intonation, grammatical	Fonetik ko'nikmalar va grammatik strukturalarni

		o‘qitish	patterns	avtomatlashtirish
Mind Mapping	Vizual-fazoviy qayta ishlash, semantik tarmoqlar	Grafik organayzerlar, kontseptual xaritalar	Vocabulary expansion, essay planning, grammar visualization	Tizimli bilim strukturasi va ijodiy fikrlash
Gamification	Dopamin tizimi, motivatsiya markazlari	O‘yin elementlari va raqobat mexanizmlari	Language apps, classroom competitions, quest-based learning	Ichki motivatsiya va o‘rganishga qiziqish

Neyrolingvistik dasturlash ingliz tilini o‘qitishda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. VAK modeli (Visual, Auditory, Kinesthetic) o‘quvchilarning dominant sezgi kanalini aniqlash va unga mos o‘qitish strategiyasini tanlashga yordam beradi. Anchoring texnikasi musbat emotsional holatni ma‘lum bir signal bilan bog‘lash orqali ingliz tilida gaplashishga bo‘lgan qo‘rquvni yengishda qo‘llaniladi. O‘quvchi muvaffaqiyatli nutq tajribasini maxsus harakat yoki so‘z bilan bog‘laydi va keyinchalik bu "langar" orqali o‘ziga ishonch holatini qayta tiklaydi. Reframing usuli ingliz tilini o‘rganishdagi qiyinchiliklarni ijobiy imkoniyat sifatida qayta talqin qilishga asoslanadi. Masalan, "Men inglizcha yomon gapiraman" o‘rniga "Men har kuni ingliz tilini yaxshiroq o‘rganib boryapman" deb o‘ylash motivatsiyani oshiradi.

Miya faoliyatining sutkalik ritmi (sirkadian ritm) ingliz tili darslarini rejalashtirishda hisobga olinishi kerak. Tadqiqotlar ko‘rsatishicha, ertalabki soatlarda (9:00-12:00) analitik fikrlash va yangi materialni o‘zlashtirish, tushdan keyin (14:00-16:00) ijodiy vazifalar va muloqot, kechqurun (18:00-20:00) esa takrorlash va mustahkamlash uchun optimal vaqt hisoblanadi.

Spacing effect tamoyili axborotni vaqt oralig‘i bilan takrorlash uzoq muddatli eslab qolishni ta‘minlashini ko‘rsatadi. Ingliz leksikasini o‘rganishda 1-7-30 kun intervali bilan takrorlash Ebbinghaus unutish egri chizig‘iga qarshi samarali strategiya hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar neyrolingvistik tamoyillarni amaliyotga tatbiq etishning yangi imkoniyatlarini ochmoqda. Adaptive learning tizimlari o‘quvchining individual o‘rganish tezligi va uslubiga moslashadi. Virtual Reality (VR) texnologiyasi immersiv til muhitini yaratib, miyaning til markazlarini faollashtiradi. Biofeedback qurilmalari o‘quvchining stress darajasini monitoring qilib, optimal o‘rganish holatini saqlashga yordam beradi. Eye-tracking texnologiyasi o‘qish jarayonini tahlil qilib, reading comprehension ko‘nikmalarini takomillashtirish uchun individual tavsiyalar beradi.

Xulosa. Neyrolingvistik yondashuvlar asosida ingliz tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish zamonaviy lingvodidaktikaning istiqbolli yo‘nalishi hisoblanadi. Miya faoliyati qonuniyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan metodlar an’anaviy

yondashuvlarga nisbatan yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Neyrolingvistik tamoyillarni ingliz tili o'qitish amaliyotiga integratsiya qilish o'quvchilarning kognitiv imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish, til o'rganish jarayonini optimallashtirish va barqaror kommunikativ kompetensiyani shakllantirish imkonini beradi. Kelgusida neyrolingvistika va sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ingliz tilini o'qitishda yanada innovatsion yondashuvlarni yaratish uchun keng imkoniyatlar ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Schumann J.H. *The Neurobiology of Affect in Language Learning* / J.H. Schumann. – 2nd edition. – Oxford: Blackwell Publishing, 2020. – 306 p.
2. Соколова Е.Е. Нейролингвистика и обучение иностранным языкам: новые подходы и перспективы / Е.Е. Соколова, А.В. Федорова // *Вопросы психолингвистики*. – Москва, 2021. – № 3 (49). – С. 156-171.
3. Juraev R.X. *Chet tillarni o'qitishda kognitiv-neyrolingvistik yondashuvlar: monografiya* / R.X. Juraev, M.T. Irisqulov. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 284 b.
4. Paradis M. *Declarative and Procedural Determinants of Second Languages* / M. Paradis. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2019. – 264 p.
5. Хакимов Ж.О. Инглиз тилини ўқитишда замонавий нейропедагогик технологиялар / Ж.О. Хакимов, Н.А. Камолова // *Филология масалалари*. – Самарқанд, 2023. – № 2 (41). – Б. 89-96.

<i>Axmedov Juraboy Raxmonberdiyevich</i>	
SPORTNI INGLIZ TILI DARSLARIGA INTEGRATSIYALASHNING AMALIY STRATEGIYALARI <i>Azimova Umirxon Odilovna</i>	1354
UMUMIY PEDAGOGIKANING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING TAHLILI <i>Matmuratov Azizbek Abdikarimovich</i>	1360
DEVELOPMENT OF TOLERANCE THINKING: LOCAL-MODULAR TRAINING TECHNOLOGY FOR FUTURE SOCIAL WORKERS <i>Ergashev Ikhtiyor Bakhtiyor o‘g‘li</i>	1368
GEOGRAFIK VA MATEMATIK FANLAR INTEGRATSIYASI ASOSIDA O‘QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARNI RIVOJLANTIRISHNING TARKIBIY-TUZILMAVIY KONSTRUKSIYASI <i>Ergashev Tolif Yuldashevich</i>	1372
NEYROLINGVISTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA INGLIZ TILINI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH <i>Ergasheva Zilola Turg‘un qizi</i>	1377
ONA TILI DARSLARIDA ESSE YOZISH ORQALI KREATIV FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI METOD VA USULLARI <i>Kabulov Inamjan Sharipbayevich</i>	1382
ICHKI ISHLAR AKADEMIYASI KURSANTLARIDA FAVQULODDA HOLATLARDA SAMARALI QAROR QABUL QILISH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI <i>Kadirova Sayyora Madaminovna</i>	1389
PEDAGOGLARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNING RIVOJLANISHI VA TA’LIM JARAYONIGA TA’SIRI <i>Irisbayeva Manzura Nurmatovna</i>	1394
ETNOPELAGOGIKANING SHARQ OLIMLARI ILMIY IZLANISHLARIDAGI TALQINI <i>Isomiddinov Asliddin</i>	1401
TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING TEXNIK SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI <i>Jabborova Umida Yusupovna</i>	1406
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA KARTOGRAFIYANI O‘QITISHNING ZAMONAVIY MODELI <i>Jololdinov Asror Toshtemirovich</i>	1411
INGLIZ TILINI O‘QITISHDA FILOLOGIK TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI LEKSIK KONOTATSIYA ORQALI RIVOJLANTIRISH <i>Jumayeva Muhayyo Mahmudovna</i>	1418